

V. G. Jegorov kilencven éves

Talán szimbolikus, hogy Vaszilij Georgievics Jegorov a bicsurini kétosztályos iskolában folytatta elemi iskolai tanulmányai egy részét. Köztudomású, hogy Bicsurin a régi orientalisztika egyik máig ható alakja, az orosz keletkutatás egyik alapítója maga is csuvas származású volt. Bizonyosak lehetünk abban, hogy Jegorovot egész életében ihlette ez a példakép. Középiskolai tanulmányok, s rövid szemináriumi képzés után ugyanarra a kazáni egyházi akadémiára iratkozik be, melynek padjait belépésének napján hagyta el Sz. E. Malov, a szovjet turkológia egyik későbbi vezető egyénisége. Jegorov innen Pétervárra kerül, ahol egyetemi mesterei között találjuk Sahmatovot, Baudouin de Courtenayt, Scserbát és a huszadik század első évtizedének sok más vezető tudósát.

Tudományos munkáját mint russzista kezdte — az orosz számnevek egyeztetéséről írt művére sokan felfigyeltek, — de attól kezdve, hogy 1925-ben a kazáni, majd a csebokszari főiskolára került tanárnak, teljesen a csuvas kutatásoknak szentelte magát. Első műve a csuvas hangzoharmóniáról 1928-ban jelent meg,¹ s két évvel később adja ki nevezetessé vált „Bevezetését” a csuvas kutatásokba,² melyben a kor tudományos színvonalán foglalja össze az altajisztika és a turkológia tanulságait a csuvas kutatások számára. A munka számos fejezete tartalmaz új megállapításokat a csuvas hangtanra, a csuvas nyelv jövevényszavaira, történetére, nyelvjárásaira vonatkozóan. Külön fejezetet szentel a „magyar nyelv bolgár—csuvas kölcsönzéseinek” (i. m. 115—124), jól ismeri Budenz, Munkácsi vonatkozó munkáit, s a kérdés tárgyalását teljes egészében Gombocz BTLw-jére alapozza. Még arra is ügyel, hogy a csuvas főiskolások számára megadja a magyar betűk hangértékét. Csuvas anyanyelvi ismerete is segíti abban, hogy néhány helyen kiegészítse Gomboczot.

Jegorov élénk érdeklődését bizonyítja a magyar nyelvtudomány iránt, hogy 1931-ben kiadott, az addig csuvas kutatásokat összegező annotált bibliográfiájában szép számmal szerepelteti magyar szerzők munkáját is. Több mint húsz magyar szerző mintegy nyoleven művéhez fűz megjegyzést.³

Talán nem véletlen, hogy a marrizmussal való leszámolás után védi meg doktori disszertációját, melynek első része 1954-ben jelent meg nyomtatásban.⁴

84 éves korában jelent meg fő műve a csuvas nyelv etimológiai szótára.⁵ Ez a szótár ma már nélkülözhetetlen eszköze nemcsak a csuvas kutatásoknak, hanem az összehasonlító altajisztikának is és gazdag anyagot kínál a magyar nyelv régi török elemeit kutatók számára.

¹ Закон гармонии гласных в чувашском языке: Научно-педагогический сборник Восточно-Педагогического Института IV, 1928, 33—63.

² Введение в изучение чувашского языка, М. 1930

³ Библиографический указатель литературы по чувашскому языку, Csebokszari, 1931.

⁴ Современный чувашский литературный язык в сравнительно-историческом освещении I. Csebokszari, 1954, ld még: Материалы по грамматике современного чувашского языка, Csebokszari 1957 néhány fejezetét.

⁵ Этимологический словарь чувашского языка, Csebokszari 1964.

Vaszilij Georgievics és tanítványai nagy szeretettel segítették az utóbbi években megelégnélő magyar csuvas kutatásokat. Mikor tiszta szívből köszöntjük őt egy eredményekben gazdag, hosszú élet e ritka ünnepén, ezért a segítéséért is szeretnénk köszönetet mondani.

RÓNA-TAS ANDRÁS

200 éves a Demonstratio

Két magyar csillagász-matematikussal, a 250 éve, 1720 május 5-én született HELL MIKSA és tanítványa, a 185 éve, 1785 május 4-én elhunyt SAJNOVICS JÁNOS együttes munkájának köszönhető, hogy 200 éve, 1770-ben Koppenhágában és Nagyszombatban megjelent SAJNOVICS JÁNOS „Demonstratio. Idioma Ungarorum et Lapponum idem esse” c. műve, a finnugor összehasonlító nyelvtudomány első jelentős alkotása.

A Demonstratio SAJNOVICS tollából született, de voltaképpen a két jezsuita tudós közös vállalkozása. ZSIRAI MIKLÓS joggal szögezi le: „A lapp és a magyar nyelv egybevetésének munkáját SAJNOVICS végezte, kétségtelen azonban, hogy a helyszíni nyelvhasználat eszméjén kívül a kivitel tekintetében is nagy érdemei vannak HELLnek. Ki tudja, az ő szívós érdeklődése, szüntelen ösztönzései és hasznos tanácsai nélkül nem hátrált volna-e meg SAJNOVICS az elméleti és gyakorlati nehézségek láttára.” (Finnugor rokonságunk. Bp., 1937. 493. l.).

HELLt csillagászati kutató- és szervező munkája mellett a magyarság története és a magyar nyelv eredete is foglalkoztatta. Már 24–25 éves korában a bécsi Keleti Nyelvek Akadémiájának igazgatója lett, és itt alkalmat nyílt nyelvészeti ismereteinek elmélyítésére. Amikor HELL BÜSCHING, SCHEFFER és mások munkáinak egy-egy elejtett megjegyzéséből, félmondatából a magyar, a lapp és a finn nyelv vélt rokonságáról értesült, rögtön megéreztte, hogy ez az elmélet bizonyításra vár. Tudta azonban, hogy a magyar nyelv rokonságának eldöntéséhez a nyelvészeti ismereteken kívül a magyar nyelv alapos ismerete is szükséges.

Am a magyarországi születésű HELL elfelejtette a magyar nyelvet. Ezért 1868-ban a vardói csillagászati expedícióra maga mellé vette SAJNOVICS JÁNOST, a nagyszombati csillagda segédfelügyelőjét — aki előzetesen két évig mellette dolgozott a bécsi udvari csillagvizsgáló intézetben —, hogy a szigeten végzendő asztronómiai megfigyelések és vizsgálatok mellett az ott lakó norvég-lappok nyelvét a helyszínen tanulmányozza, és egybevesse a magyarral.

SAJNOVICS HELL MIKSA kezdeményezésére és biztatására ismerkedett meg a nyelvtudomány addigi eredményeivel. A lapp nyelv tanulmányozása terén első és sokáig egyetlen forrása K. LEEM dán nyelvű lapp nyelvtana és szótára (Koppenhága, 1748) volt. A nyelvi nehézségek láttán SAJNOVICS már-már csüggedni kezdett, de a mindig lelkes és fáradhatatlan HELL lefordította neki a szótárt latinra, és a grammatika tanulmányozásához is tolmácsot biztosított. Szünet nélkül buzdította, ösztökölte tanítványát, mert meggyőződése, hogy a kérdés nem marad megoldatlan. Amikor lappokkal találkozott, és HELL a lapp szavakat összezsengeni vélte a magyarokkal, HELL megfigyelése a magyar-lapp rokonságról SAJNOVICSOT annyira felvillanyozta, hogy mestere felszólítására a rokon nyelvi szavak és az alaktani kategóriák összehasonlításával nekikezdett jegyzetei egységesítésének, műve szerkesztésének. Amint pedig elkészült a Demonstratio, hálásan mondott köszönetet